

Бојан Марковић¹

*Универзитет у Београду, Факултет за образовање
учитеља и васпитача, Београд, Србија*

УМЕЋЕ ТУМАЧЕЊА ПЕСМЕ – ИНТЕРПРЕТАТИВНА ИЗВРСНОСТ И КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ АЛЕКСАНДРА ЈОВАНОВИЋА

Сажетак: Рад се бави тумачењима поезије критичара, проучаваоца и професора Александра Јовановића, чији значајан део научног рада управо јесте посвећен савременој српској поезији. Тема рада је посебно фокусирана на специфичан угао који заузима Јовановићева критичарска пажња, а то је интерпретација појединачне песме. Сам аутор је уверен да такав приступ доноси вишеструку корист по разумевање не само песме као јединице тумачења текста већ приноси ново светло целокупном опусу песника, поетици или књижевном наслеђу у целини. Овакав чест избор да се говори о једној песми подразумевао је одговарајући одабир методолошког приступа, теоријске апаратуре, одређивао динамику излагања појединости у свом селективном и минуциозном следу, са све смислом за ред и вођење интерпретативне мисли до неупитних, али и не искључивих, закључака анализе. Показаће се правилност и доследност у поступцима који су коришћени када се аутор бавио значајним песницима српске књижевности, а и сам одабир тих песника имао је своју логику и критеријуме о којима ће такође овде бити речи. Као илустративни примери послужиле анализе песама И. В. Лалића, Б. Миљковића, Б. Радовића, М. Црњанског, М. Настасијевића, Љ. Симовића и других. На овај начин уочава се стваралачки лук Александра Јовановића од студије *Поезија српског неосимболизма* до студије *О свейлостии сја-ријој од несреће*, одликован посвећеношћу, доследношћу и, следствено томе, достигнућима у тумачењу поезије.

¹ bojan.markovic@uf.bg.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0002-5548-8432>

Кључне речи: Александар Јовановић, српска поезија 20. века, интерпретација, песма, тумачење поезије, српска култура, *О светлосћии сћиаријој од несреће – есеји о срјској йоезији и кулћури*, *Поезија срјској неосимболизма*.

Слично аутору студије *О светлосћии сћиаријој од несреће*, сваки говор вреди започети идејом „смисла” како би се не поништио случај бесмисла и опште предодређене несреће, већ како би се обликовала јединствена свест која је уопште способна да мисли, говори и сведочи. Реч је о једином могућем етичком ставу сваког проучаваоца (књижевности), ако је, наравно, превасходни циљ да се теми приступи веродостојно и са стваралачким циљем. Будући да овај текст тежи да нагласи потребу таквог односа спрам сваког будућег мишљења и писања, његов циљ није само да осветли доминантне методолошке приступе књижевног историчара и критичара, дакако професора књижевности Александра Јовановића већ и да изнесе увиде и подстицаје за будуће истраживаче на сличном задатку.

У средишту пажње овог рада биће препознатљиво и признато врсно умеће којим је Александар Јовановић ступао у сврху тумачења појединачне песме. Овим се не искључује да је аутор значајних студија *Поезија срјској неосимболизма*, *Песници и йреци* и других досезао до синтетичких и темељних закључака о поетици једног песника, групе песника или пак о разумевању правилности књижевностилских и културних превирања једне бурне епохе, већ се жели истаћи унутардискурзивни хоризонт појављивања и остваривања достигнућа песничке уметности. Овакав често чињен одабир приступа једној песми као формалној јединици тумачења подразумевао је одговарајући одабир методолошког приступа, теоријске апаратуре, одређивао динамику излагања појединости у свом селективном и минуциозном следу, са све смислом за ред и вођење интерпретативне мисли до неупитних, али и не искључивих закључака анализе.

Интерпретацијско отварање песме не убија тајну (како понекад воли да се каже у повишеном поетичком заносу), него потврђује сву њену сложеност и оснажује првобитни читалачки доживљај. Разумевање песме у потпуности је истоветно узбуђењу и задовољству у тексту њеног читаоца (Јовановић 2022: 321).

Александар Јовановић, окупљачког и предводничког духа, који га је красио, дакле све време са свешћу о колективном деловању и деловању у корист колектива (на питање *шћиа радићие?* одговарао би шаљиво

и пародијски „служим народу”), у тематском блоку *Лейхойиса Майишце српске* из 2021. године посвећеном двома годишњицама песника Ивана В. Лалића окупља једанаест проучавалаца савремене српске поезије, различите генерацијске припадности, које је подстакао да сами изаберу по једну песму и сагледају је „сходно своме поетичком сензибилитету” (Јовановић 2022: 320). Уређивањем овог темата показивао је колико му је до Лалићеве поезије било стало, али и још једну делимично скривену намеру, а то је да афирмише занемарен критичарски *жанр* тумачења једне и појединачне песме. Осим што је усмереност на појединачну песму значајна и из уже књижевних разлога, тумач (а са њим и читалац) у суочавању са конкретним текстом из почетка креће у опис целокупне поезије њеног аутора – у рашчитавање или поновну реинтерпретацију. Овакав избор дискурса којим ће се писати о Лалићевој поезији налази оправдања у чињеници да је Лалић за своје читаоце, најпре, аутор изузетних песама, али

чини се да су управо те најприхваћеније песме недовољно прочитане, да се често у њиховом тумачењу задовољавамо општим местима и похвалама које су довољне саме себи, односно: да се у њима види само оно што се тражи и да се не нађе ништа више од онога што је већ потврђено као вредност (Јовановић 2022: 320–321).

Утисак је да су леви гномски стихови који су срасли са културом којој припадају потиснути у позадину целу песму. Стога се дешава читалачко и критичарско сагрешење у заборављању да су „ови (и овакви) стихови леви само у оквиру те песничке целине унутар које постоје и тек унутар ње добијају своје пуно значење. Не може се остати само на њиховом препознавању и прихватању, а да се тиме не наруши разумевање онога што нам песма хоће да каже” (Јовановић 2022: 320–321). Ако се следе уредничке напомене, проучаваоцу се откривају до тада неуочена „језичка и композициона својства, лепота и прецизност песничког израза, њени нови слојеви и правци смисла” (Јовановић 2022: 321). Јовановић је убеђен да је оваквим приступом добијено доста јер се избегава све оно што представља ентропију, странпутицу и празнословље у критичарског раду, па тиме:

нема много места за празан ход, понављање општих судова о конкретној поезији (или, још горе, о поезији уопште). Једном речи, ако и има симулирања тумачења, оно је одмах видљиво. Претходна књижевна и културна знања, тумачево лично и читалачко искуство јесу неопходни, али нису довољни. На тренутак, он је пред

песмом беспомоћно сам. Парафразирајући познату античку изреку *Hic Rhodus, hic salta*, може се рећи: Овде је текст, сада га тумачи. Јер текст и његов тумач се све време међусобно самеравају: у мери у којој тумач испитује текст, исто толико и текст проверава тумача. Зато је тумачење текста увек писање са личним улогом и нека врста аутобиографије развоја лирске осећајности (Јовановић 2022: 321–322).

Иван В. Лалић у раду Александра Јовановића несумњиво задобија свог најдоследнијег тумача (в. Лалић 1997). Како би песме једног песника постале утемељене у једној култури, није довољно да саме зраче значајем и евентуалним смисаоним тежњама ка којима стреми или које рефлектује дата култура, већ су подједнако важни мање видљиви проучаваоци који, препознајући вредност, следећи унутарњи одазив једног песничког дела, уписују и чине видљиву спону књижевног дела и одабране културе. Управо тако, посредством књижевног рада песника Лалића и тумача Јовановића откривају се живи слојеви односа овдашње културе са минулом византијском. Када се има у виду историјски, друштвени и идеолошки тренутак када настају ове песме и њихове интерпретације, постаје јасније колики утицај на сва та кретања може имати рад једног песника и једног преданог тумача. Сумирајући, треба истаћи да је Александар Јовановић био изврстан тумач поезије Ивана В. Лалића „јер је то поезија која сабира у себи културу и националну и светску, од антике до модерног доба, а симболима указује на знакове и најважније догађаје у нашој историји” (Шеатовић 2022: 444).

Јовановића као тумача поезије занимају појединачне песме које имају неколико заједничких и неизоставних поетичких сродности. Најпре, да су „у функцији исказивања личног односа песничког субјекта према одређеним цивилизацијским и културним искуствима и да су битни чиниоци његовог, како емоционалног, тако и рационалног, доживљаја света. Даље, битно је да је „свака од тих песама значењски отворена, и укључује у себе више планова”, те стога „отвара различите могућности тумачења” (Јовановић 1994: 70–71). Одатле није необично да је управо у песмама песника које је веома опрезно и јасно окупио под координишућим појмом „неосимболизам” пронашао остварење критеријума својих херменеутичких стремљења: Бранка Миљковића, Борислава Радовића, Алека Вукадиновића и других, а највише у опусу Ивана В. Лалића. Ако је песма која тумача привлачи онаква како је сам

тумач описао Миљковићеу², задатак истог тог тумача јесте да докучи на сасвим јасним равнима о чему се у тој песми говори. Мутна и нејасна интерпретација не треба да буде одговор на такву подједнако не-докучиву песму. Дакле, заступа се принцип доследности у избору песме, методолошком разлучивању онога што је вишезначно и тиме податно растумачивости и онога што то није (тиме и на рубу критичарског интересовања будући да се оцењује као незнатан допринос естетском учинку песме) и најзад тражи се од студије јасноћа мисли и њене вербализације.

Мада свака песма тражи одговарајући приступ, она се најпре мора прочитати и разумети на основном нивоу, почев од доњих слојева, најпре од језика, лексике и основног значења речи, преко синтаксичког и стиховног склопа, композиције песме, да би се потом интерпретативна пажња поступно померала ка њеном лирском свету и сложенијим смисаоним путањама. Не може се прећи у више разреде, ако се прескоче основни, уз напомену да све оно што се у тумачењу наводи сукцесивно, у тексту се (као и у нашем разумевању током читања) успоставља напоредо – следећи пут којим нас песма води и логику самог тумачења. Песнички текст је изузетно динамичан, прожет хоризонталним (од почетка до краја песме) и вертикалним линијама (међу својим различитим слојевима), истовремено затворен у себе, али се, многим својим одликама, укључује у све веће целине, у опус свога аутора, епохе или стилске формације, све до националне књижевности и културе, односно књижевности и културе уопште (Јовановић 2022: 321).

Најбољи интерпретативни искази проистичу из песама где се удружују *немерљив* и *шамни* симбол са мотивима мита, традиције и културе, где је „густа мрежа значења” скопчана са „смисаоном подлогом” и „немалом дубином” сазнања. Тако је са Миљковићевом збирком *Узалуд је будим* и оним песмама у којима су најексплицитнији орфејски мотиви – „Триптихон за Еуридику”, „Орфеј у подземљу” и „Сонет о непорочној љубави” – и то баш од оног места где се констатује следеће: „Пажљивије

² О Миљковићу вели: „Отуда утисак да нам његове песме непрестано нешто поручују, али њихове поруке нису никада сасвим одређене. Међутим, у његовим стиховима треба разликовати две врсте тамног и неодређеног говора: надреалистичка неодређеност и алогичност није исто што и симболистичка тежња ка херметичности и непрозирности. У првом случају [...] реч је о одсуству значења, које се, будући да није ни дано, не може конституисати; у другом је реч о потенцијално датом, али скривеном значењу које се, зависно од контекста, може реализовати на један или други начин. Другачије речено, у првом случају реч је о песничкој неодређености, у другом о песничкој вишезначности” (Јовановић 1994: 77).

читање открива скривеније смислове који се не могу директно извести из античког мита” (Јовановић 1994: 103). Да би се открио латентно присутан, а скривени смисао, нужно мора бити осећано и другим средствима описано. Можда један од лепших интерпретативних замаха везујемо за тумачење песме „Ариљски анђеол” песника књиге *Вајира и нишџа*:

лирски јунак назире испод мирног и непомичног лика на зиду сличне неспокојне просторе. Анђеол и песник се међусобно препознају један у другоме: суочавају се мир са зида и неспокој испред зида. Песник у анђеолу слути оно што може настати када се све заврши, а анђеол не може да заборави оно што му је претходило и што је, на зиду, бар споља гледано, поништено. Мада је двосмерност комуникације, заправо, привидна, реч је о песничком субјекту и његовом удвајању; јер, загледаност у Ариљског анђеола истоветна је његовој загледаности у самог себе, у тамне просторе сопственог бића (Јовановић 1994: 118).

Последња књига Александра Јовановића парадигматична је за ауторово умеће тумачење појединачно узете песме. *О светлостии стиаријој од несреће: есеји о српској поезији и култури* посвећена је најзначајнијим песмама и песничким циклусима српских песника XX века, у којима су проговорили сви слојеви наше културе. Први део књиге посвећен је појединачним анализама песама Растка Петровића, Милоша Црњанског, Момчила Настасијевића, Васка Попе, Бранка Миљковића, Стевана Раичковића, Ивана В. Лалића, Јована Христића, Борислава Радовића, Љубомира Симовића, Бранислава Петровића, Матије Бећковића до Милосава Тешића. Други део представља анализе циклуса и збирки песама истакнутих песника 20. века, од Милана Ракића и Владислава Петковића Диса, преко Станислава Винавера и Милана Дединца, Ивана В. Лалића и Алека Вукадиновића. Светлана Шеатовић примећује да је аутор ове студије тражио синтезу поезије, књижевности и културе и у том смислу је нека врста претече интердисциплинарних приступа.³ Полазећи од детаља у песми, Јовановић је стизао до целине, макроцелине

³ Александар Јовановић као оснивач, аутор идејног концепта и предавач курса *Историја српске културе* у оквиру летњих школа у НОКЦ „Вук Караџић” у Тршићу уврстио је у силабус вежбе тумачења појединих песама најзначајнијих песника друге половине 20. века. Захваљујући тако вешто осмишљеном силабусу овог успешног дугогодишњег програма, талентовани средњошколски ученици из свих крајева Србије и околних земаља по први пут се срећу са темељном поетском лектиром која се тумачи на академски захтеван, али и примамљив начин, и то у контексту српске историје и културе.

збирке, опуса, а потом и најширег културног и историјског контекста (Шеатовић 2022: 442–443).

Ситуираност скупине есеја у студији *О свейлосџи сџаријој од несреће* јесте утеловљена у „појединачној песми” као поетској и конкретној језичкоуметничкој целини, каткада у појединачним песмама повезаним у циклусе, али и даље са песмом као нуклеусом интерпретативне пажње. Појединачна песма као истраживачки фокус омогућава несметан поглед на њену поетску суштину, значењске путеве који се премрежавају и на којима почива, као и на њене стилске особености. Будући да тумач какав је Александар Јовановић никада није насамо са текстом, у замишљени двојни однос тумача са песмом умешаће се и други, по природи ствари, неизоставни чиниоци разумевања (српске) културе. Дакле, историја, култура, и други подаци из реалитета настанка песме и поетике из које је, или насупрот којој је, поникла, условно речено, „изгоне” тумача изван песме у њен поетички, књижевноисторијски и наглашено историјски, тј. културни контекст. У монографији *О свейлосџи сџаријој од несреће* преовладава свест да се у теоријској апаратури, цитатима, алузијама и другим изворима не задовољава разумевање песме, већ је нужно да оно мора бити посредовано интуицијом и читалачким осећањем. Ојачани овим несупротстављеним средствима ступа се у потрагу за „додатним смислом” поезије српске књижевности – „из песме се може излазити и улазити, али се, парадоксално, мора стално бити у њој” – гесло је аутора (Јовановић 2020: 16).

Осим *залоја смисла* који мора бити приписан жељеном тумачу поезије, то је основно својство песничког рада, односно песника, јер су они далекосежно виђени као „културни предводници и народне путовође”, односно, служећи се Лалићевим речима, то су „они што тврде да је Сизифов камен сунце и што проповедају да је светлост старија од несреће” (Јовановић 2020: 19).

Приступ појединачним песмама у есејима Јовановићеве књиге је вишеструк, никада једнозначан и ограничен утврђеним инструмента-ријумом или скупином поступака, већ пре „у геолошким пресецима” и вишесмерним и детаљним било вертикалним било хоризонталним дозивањима. Примери су многобројни. Када се анализира песма „Труба” Момчила Настасијевића у контексту композиције *Седам лирских кру-їова* „својеврсни поглед уназад” омогућава да генезу песме сагледамо и из обрнутог смера. Каже се: „Тек укрштањем оба ова погледа постају нам очигледније и једноставност и сложеност ове Настасијевићеве пе-

сме” (Јовановић 2020: 59–60). Песма „Погреб” из „Одјека” баца повратно светло, у извесном смислу прецизније, али и поједностављујуће виђење на песму која се овде примарно узима за тумачење. У песми „Они и они” песника *Лирских крујова* примећују се две слике – прва о групи ратника заспалих крај ватре где обнављају ишчезле завичајне и еротске слике – друга о њиховој утонутости у сан/смрт, у којој се више ни за чим не че-зне, мада је реч о две ситуације дате симултано. Могућ је и другачији след читања, примећује тумач, оне се могу читати и као сукцесивне, чиме ће се задобити значајно другачије тумачење песме.

У тексту „Мисао тешка као камен” о сонету „Камена успаванка” проучавалац позива читаоца да Раичковићевој песми приђемо „изнутра” и да откривамо њено устројство, тј. да испитујемо моногоструке односе, како унутар песничког текста, тако и односе саме песме према другим текстовима. Стога се прецизно у овом и другим есејима прате померања од основног ка све мање дословном значењу. Тако се есејистички опи-сују два међусобно допуњујућа појма „сан” и „камен” у једно ново *сан-камен сјање*.

Примери за посебну врсту тумачењске отворености и обазривости могу се наћи посвуда у овој студији. Рецимо, у есеју о Црњанском истиче се природа преокретања вредности у *Лирици Ишаке* и њеним комента-рима. Преокретање вредности је двоструко кодовано – примећује се и потом тумачи, као да савременог читаоца упозорава на могуће привиде и идеолошке странпутице спрам истине текста. У истом есеју Јовановић каже: „Тешко је одредити тон ових стихова, можда најпре, ако тако може да се каже, поносна меланхолија која не пристаје на сентименталност и самосажалење” (Јовановић 2020: 318). Дакле, траже се речи довољно прецизне и важне да се нешто опише како би се установило, али да оне не буду одраз теоретизацијске неприкладне машинерије, већ што више природан језички одраз некога ко о поезији мисли као о области култу-ре која је разумом и осећањем доступна свима.

Александар Јовановић у својој књизи специфичним одабиром песа-ма и песника које тумачи оцртава свој књижевни и културни круг уну-тар корпуса поезије српске књижевности, истовремено бирајући и ин-терпретативну заједницу из које говори и са којом полемише, односно чијем етосу и патосу даје свој допринос разумевању. Ауторов избор и за читаоце постаје обавезујућ с обзиром на то да су текстови прожети интерпретаторским упорним радом и уз то повезани снажним спонама

песама и песника у исту културну сферу, без обзира на то којој модернистичкој поетици текст припада.

Вреди приметити текст о *Рајним друјовима* Станислава Винавера, који полази од нешто другачијих читања и вредновања ове Винаверове књиге, пре свега од Павловићевог и Симовићевог текста, како би из њих узео највредније/најтачније одсјаје разумевања, преусмерио њихове до-некле непотпуне опште оцене и на концу изрекао суд: „Зато су *Рајни друјови* дубока и понорна књига не само српске књижевности, него и српске културе. Она није била тек рез у Винаверовом певању, него је јасна објава једног значајног тока у његовом делу” (Јовановић 2020: 341). Као подршка том закључку неизбежна је сама песма као факт: „Природа поезије у *Рајним друјовима* се, можда, најбоље може уочити разматрањем конкретних песама” (Јовановић 2020: 342).

Тумач над овим песамама је увек у стању будности и никада не подразумева. На многим местима текст сведочи томе, као на пример у есеју о песми „Море пре него усним” из збирке *Вајра и нишиа* Бранка Миљковића. Када се тумач сусретне са стиховима какви су Миљковићеви, непрестано се пита шта је у њима песничка неодређеност, а шта песничка вишезначност. У том погледу „Море пре него усним” јесте једна од најдоследније изведених песама, *шамној и зајонејној, али не и неодређеној јовора*. Одатле Јовановић полази у тумачење Миљковићевог метафоричког и алегоријског суштинског одређивања „празнине”, те се песничка слика разуме као почетак одсутности ствари и света. Празнине као одређујуће теме песника Бранка Миљковића, а не празнине као крајњег резултата.

Осим полазишта из *шамној* и тешко докучивог, тумачења каткада крећу од констатације да одређена песма само наизглед делује једноставно. Међутим, управо у том уском маневарском простору аутор налази за читаоца и себе *нейресјано отиварање нових мојућности*. Такви су есеји „Два сећања у једном сну (Над песмом ’Солдатуша’)” Љубомира Симовића, есеј „О правим разлозима колективног певања (Над песмом ’Видање времена’)” Борислава Радовића, или „Достојанство пораза (над песмом ’У тавни час’ Јована Христића)”. У Симовићевој песми биће показано како „Солдатуша” у себе укључује библијску/јеванђеоску причу о Христу, прељубници и фарисејима, обезбеђујући песми поред индивидуалног и колективно памћење. Читаво тумачење подржано је увидима у две песничке слике и једну међуслику које чине целу песму, али и самим перспективама по временско-просторним позицијама окупљеним и разлученим: „али ко то, заправо, лирску јунакињу дечакових сно-

ва тако именује?” (Јовановић 2020: 198) – нереторски се пита поводом песме „Солдатуша”⁴

У Радовићевој песми опрезност већ побуђује знање о поетичким доминантама песничког опуса: „Радовићева песма, не треба понављати превише, опире се једноставним решењима” (Јовановић 2020: 182), али и стога што је за Радовића поезија увек „висока апстракција и прворазредна културна чињеница” (2020: 176), Јовановић нам цитира Радовићеве белешке у рукопису настале уз *Песме 1971–1994*. Одатле је и могуће препознати да је песма „Видање времена” једна скривена апотеоза и полемика о епском животу, односу појединца (који је отац) и државе у времену након рата где се увек поставља питање о томе ко је победник а ко поражени. Поезија и ратнички принципи су антрополошки чак чудесно доведени у везу у Радовићевој песми и то поручује овај есеј: „Са повратком ратника почиње рад поезије и певања. Певање је најпре особени коментар, допуна и накнадно осмишљавање ратног похода и његових последица у завичају из којег су ратници кренули и у који су се, на крају, вратили” (Јовановић 2020: 173).

У студији *Поезија српској неосимболизма* наћи се и одговор одакле интересовање за Борислава Радовића. О његовом песништву Александар Јовановић пише из разлога личног књижевног укуса, а чији критеријуми у потпуности налазе остварења у поезији песника *Маине*, *Брајсџива њо несаници* и *Ојиса, їсла*. Оно што је део критичарског интересовања уједно је и доминантно поетичко стремљење песника о коме пише. Стога, Александар Јовановић бира Радовића јер нуди „један свет нијанси и привида, нејасних сазнања и неодређених простора [...] више нуди описе појединих (пред)ситуација, а мање или никако правце њиховог деловања и смисла” (Јовановић 1994: 207). Дакле, препознато је у којим поетичким наумима обитава естетска вредност песме и томе проучавалац иде у сусрет без обзира на ризик и неизванстан исход интерпретативног подухвата („због своје сложености, не може се прецизно именовати”, Јовановић 1994: 207). Али, Радовића осим бриге за мисао и језички израз одликује и искуство рада културе других песника, његових претходника („слово не настаје ни из чега”, Јовановић 1994: 211). Ово је заједничко својство аристократског духа, како Јовановић поводом Радовића вели, свих песника који су били или ће постати избор овог уваженог тумача српске поезије. На примеру Јовановићевог писања о

⁴ Више о Симовићевој песми, као и другим његовим песмама читамо у тексту „Песничке вертикале Љубомира Симовића” (Јовановић 2011: 17–31), чеоном раду који отвара ИКУМ-ов зборник којем и наслов зајми Јовановићев текст.

Радовићу, од *Поезије српској неосимболизма до О светлосћи...*, показује се аутентични самопрегорни лук тумача који је остао доследан на послу истраживања поезије за коју је сматрао да најбоље оличава лице српске књижевности, језика и културе.

Избори песама и њена тумачења за аутора студије *Песници и њреци* водили су порекло из истог животног врела одакле и песма води порекло, а ту је било пресудно да се говори о ономе што је уистину било важно, повезано са сопственим искуством тумача и песника и њиховим доживљајем света и живота. Радивоје Микић у овом целоживотном проучавалачком опусу истиче

место нимало неважних животних појединости, где се протеже путања коју један емпиријски детаљ (налетање врапца на шофершајбну, његова смрт пред наплатном рампом у Бубањ потоку, нешто што су видели и песник и његов тумач, враћајући се из Смедеревске Паланке) треба да пређе да би постао изузетно важна чињеница у књижевном тексту (чињеница у *Четири канона* Ивана В. Лалића), која заснива врло широко семантичко поље (та и таква смрт једне птице повезана је са деловањем онога ко, не оглашавајући се непосредно, „удешава намере”, онога ко ће омогућити да „изнемогли опашу се снагом”, онога ко може учинити све што је потребно „да у црно обоји вуну некој мајци на преслици” (Микић 2022: 421).

На самом залеђу текста о умећу тумачења појединачне песме Александра Јовановића, а који смо тек започели, но не и изблиза завршили, остаје запажање о обиљу искуства и мишљења, које прати широко заснована могућност њихове језичке артикулације. Реч је о вештини која се може спознати, можда и применити, ако се довољно пажљиво удубимо у оно што је драги професор оставио.

ЛИТЕРАТУРА

- Јовановић 1994:** Александар Јовановић, *Поезија српској неосимболизма*, Београд: „Филип Вишњић”.
- Јовановић 2011:** Александар Јовановић, „Песничке вертикале Љубомира Симовића”, у: *Песничке вертикале Љубомира Симовића*, ур. А. Јовановић и С. Шеатовић Димитријевић, Београд: ИКУМ – Учитељски факултет у Београду / Требиње: Дучићеве вечери поезије, 17–31.
- Јовановић 2020:** Александар Јовановић, *О светлосћи стваријој од несреће*, Београд: Институт за књижевност и уметност.
- Јовановић 2021:** Александар Јовановић, „О 11 песама Ивана В. Лалића – поводом две песникове годишњице”, *Лейолис мајинце српске*, 508 (3), 319–322. Доступно на: https://www.maticasrpska.org.rs/letopis_508_3/, приступљено: 17. 2. 2024.

Лалић 1997: Иван В. Лалић, *Дела 1–4*, прир. Александар Јовановић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Микић 2022: Радивоје Микић, „Умеће тумачења Александра Јовановића”, *Летопис мајнице српске*, 510 (3), 413–424. Доступно на: https://www.maticasrpska.org.rs/letopis/letopis_510_3/17%20Mikic.pdf, приступљено: 17. 2. 2024.

Шеатовић 2022: Светлана Шеатовић, „Поезија и српска култура у делу Александра Јовановића”, *Летопис мајнице српске*, 510 (3), 441–444. Доступно на: https://www.maticasrpska.org.rs/letopis/letopis_510_3/21%20Seatovic.pdf, приступљено: 17. 2. 2024.

Bojan Marković
*University of Belgrade, Faculty of Education,
Belgrade, Serbia*

THE ART OF INTERPRETATION OF POEM – INTERPRETATIVE
EXCELLENCE AND THE CULTURAL ACTIVITY
OF ALEKSANDAR JOVANOVIĆ

Summary

The paper deals with the interpretations of the poetry of the critic, scholar and professor Aleksandar Jovanović, whose significant part of his scientific work is dedicated to contemporary Serbian poetry. The topic of the paper is particularly focused on the specific angle that Jovanović's critical attention occupies, which is the interpretation of an individual poem. The author himself is convinced that such an approach brings multiple benefits for understanding not only the poem as a unit of text interpretation, but also sheds new light on the poet's entire oeuvre, poetics or literary heritage as a whole. This often-made choice to talk about one poem implied the appropriate selection of a methodological approach, theoretical apparatus, determined the dynamics of presenting details in their selective and meticulous sequence, with a sense of order and guiding interpretive thought to unquestionable, but not exclusive, conclusions of the analysis. Regularity and consistency will be shown in the procedures used when the author dealt with some of the most important poets of Serbian literature, and the selection of those poets itself had its own logic and criteria, which will also be discussed here. The analysis of poems I will serve as illustrative examples. V. Lalića, B. Miljkovića, B. Radovića, M. Crnjanski, M. Nastasijevića, Lj. Simović and others. In this way, the creative arc of Aleksandar Jovanović can be observed from the study *Poezija srpskog neosimbolizma* to the study *O svetlosti starijoj od nesreće – eseji o srpskoj poeziji i kulturi*, where commitment, consistency and, consequently, achievements in the interpretation of poetry.

Keywords: Aleksandar Jovanović, Serbian poetry of the 20th century, interpretation, poem, interpretation of poetry, Serbian culture, *O svetlosti starijoj od nesreće – eseji o srpskoj poeziji i kulturi*, *Poezija srpskog neosimbolizma*.